

Česko se už letos může obejít bez ruského plynu. Cena bude extrémně vysoká

SZ seznamzpravy.cz/clanek/domaci-politika-cesko-se-uz-letos-muze-obejit-bez-ruskeho-plynu-cena-bude-extremne-vysoka-210726

Analýzu si také můžete poslechnout v audioverzi.

Co se v analýze dočtete

- Ruský Gazprom v zimě nezavře plynové kohouty zcela, ale dodávky přiškrtí. Plyn tak v zimě v Evropě a v Česku nejspíš bude, i díky náhradním dodávkám. Ovšem velmi drahý.
- Česko je na ruském plynu závislé z 97 procent. Hledá cesty, jak zajistit plyn jinde. Nasmlouvaný má například přísun kapalného plynu LNG z holandského Eemshavenu. I tato energie bude ovšem za mimořádně vysoké ceny.
- Další cesta k bezpečné zimě je tedy v úsporách. Ve vytápění je velký potenciál. Jen domácnosti u nás převážně na teplo spotřebují 27 procent plynu.

- Na rozdíl od domácností či úřadů mají menší prostor pro úspory plynu výrobní firmy. Nové dodávky se sjednávají za současné extrémní ceny. Nárůst nákladů je obrovský. K nejhroženějším krachem patří skláři, chemičky, výrobci stavebních hmot a hutě.

Ještě před pár měsíci to byl nepravděpodobný scénář, dnes Evropa považuje nadcházející zimu bez ruského plynu za téměř jistou. Koncem července klesla dodávka přes hlavní plynovod Nord Stream 1 na pouhou pětinu kapacity a o moc lépe už patrně nebude.

„Budoucí tok ruského plynu je velká neznámá. Závisí na vůli Ruska používat dodávku plynu jako zbraň,“ říká ředitel strategie poradenské firmy EGÚ Brno Michal Macenauer.

Experti nečekají, že ruský Gazprom v zimě zavře plynové kohouty zcela, už z technických důvodů. Ale že bude dodávku omezovat a škrtit, aby v Evropě zvyšoval nejistotu a hnal cenu nahoru. Plyn v zimě nejspíš bude, i díky náhradním dodávkám. Ovšem velmi drahý.

Utahované kohouty

„Podle našich úvah je nyní asi 80procentní pravděpodobnost, že tok plynu z Ruska do Německa přes Nord Stream 1 bude na úrovni do 40 procent kapacity. A 33procentní pravděpodobnost, že bude nejvýš na 10 procent kapacity,“ říká Macenauer.

Česko je na ruském plynu závislé z 97 procent. „Prozatím se ukazuje, že němečtí dovozci jsou schopni dodat nasmlouvaný plyn do Česka i v případě pozastavení toku přes Nord Stream 1. Z toho se ale nedá automaticky usuzovat, že tomu tak bude i v zimě,“ dodává expert.

Celá Evropa dnes narychlo hledá nové dodavatele plynu a šetří. Minulý týden se energetičtí ministři Unie dohodli, že jednotlivé státy uspoří do konce roku dalších 15 procent plynové spotřeby a slíbili si vzájemnou solidaritu při rozdělování snížených dodávek.

Plné zásobníky, nové cesty

„Udělali jsme kroky, které zaručí, že i kdyby nastal nejhorší scénář a Rusko dodávky plynu do Evropy úplně zastavilo, my plyn na podzim a na zimu mít budeme,“ uvedl v rozhovoru pro Právo premiér Petr Fiala (ODS). O jaké kroky jde?

Za prvé: Česko má slušně naplněné zásobníky plynu.

Sama vláda nechala nakoupit plyn za 8,5 miliardy korun a nutí obchodníky, aby co nejrychleji zásoby zvyšovali. Prosadila také pravidlo zvané „use it or lose it“ – firmy, jež si pronajaly kapacitu v tuzemských zásobnících, ji musejí využívat, jinak o ni přijdou. Daří se tak dokonce plnit i zásobník v jihomoravských Dambořicích, který způli vlastní ruský Gazprom a u něhož panovala obava, že zůstane prázdný. Plyn do něj vtlačí společnost ČEZ právě na základě „use it or lose it“.

Domácí zásobníky, celkově schopné pokrýt asi třetinu naší roční spotřeby, jsou naplněny na 80 procent. Podle ministra průmyslu Síkely (za STAN) by plyn z nich měl vydržet do března. Záleží ovšem na tom, kdy by se z nich muselo začít čerpat, kdy bude třeba začít letos topit.

Kromě toho má Česko nasmlouvanou cestu pro přísun kapalného plynu LNG z nového zkapalňovacího terminálu v holandském Eemshavenu. Společnost ČEZ si pronajala třetinu jeho kapacity, což znamená osm milionů kubíků plynu za den. Odtud by bylo teoreticky možné pokrýt další třetinu tuzemské roční spotřeby.

Zatím pro terminál sice není nakoupený plyn, podle mluvčího ČEZ Ladislava Kříže to ale není problém. „Trh s LNG funguje, my s MPO pracujeme na zajištění potřebného objemu komodity. Zajišťujeme nyní rámcové smlouvy s dodavateli. Ze tří položek – terminál, cesta, plyn samotný – jde o tu nejméně obtížnou,“ vysvětluje. Plyn přes terminál Eemshaven by tak k nám měl začít proudit hned po jeho zprovoznění v září.

Kromě Holandska by Česko mohlo využít dva další nové plovoucí terminály na LNG v Německu – ve Wilhelmshavenu a Lubminu, odkud je přímé napojení na plynovod Opal (tím teče plyn určený i pro Česko). Podle Macenauera mohou být obě zařízení zprovozněna ještě do konce roku 2022.

Dovoz z nových lokalit mají usnadnit i politická jednání: český ministr Síkela kvůli tomu byl v Kataru, šéfka Evropské komise Ursula von den Leyenová v Ázerbajdžánu či Izraeli. Vývozce objíždějí horečnatě i další evropští státníci.

Letos narychlo nakupovaný plyn bude ale drahý, protože ceny jsou teď prostě vysoko. „Plyn bude pořizován za tržní ceny, ať už půjde například o spotové ceny, nebo ceny fixované v období jednoho měsíce před reálnou dodávkou,“ podotýká Kříž.

I pokud se ale nové kontrakty na plyn podaří nasmlouvat, není jisté, že k nám komodita v plném objemu dorazí. „V případě velkého nedostatku a nouze by dovoz mohl být menší z důvodu evropské solidarity,“ upozorňuje Macenauer.

Šetřit, šetřit, šetřit

Další cesta k bezpečné zimě je v úsporách. V zahraničí už státy, firmy i města přicházejí s konkrétními opatřeními.

Seriál SZ Byznys: Jak bojovat proti drahým energiím

Foto: Seznam Zprávy
SZ Byznys radí, jak na drahé energie.

Německo se chystá zatížit všechny spotřebitele plynu zvláštní daní. Velká německá města od října omezí noční osvětlení veřejných budov a památek, zastavují vodotrysky a fontány, na úřadech i městských sportovištích vypnou teplou vodu a sníží teplotu. Francouzské supermarkety slibují spouštět grily nebo vyrábět led brzy ráno, před odběrovou špičkou. A tak dále.

Čeští politici ujišťují, že se země bez drastických opatření obejde, pokud budou domácnosti, úřady i podniky vytápět na nižší teplotu. „Čím méně energií spotřebujeme, tím méně budeme závislí na Rusku,“ burcuje ministr průmyslu Jozef Síkela.

K úsporám tlačí odběratele samotná cena. Od začátku roku klesla spotřeba plynu u nás skoro o 20 procent. Další 15procentní snížení má vyřešit především vytápění.

Čeští politici apelují na občany, aby si zvykali na nižší teplotu v bytech a topili uvážlivěji, jen v místnostech, jež právě obývají. „Průměrná spotřeba plynu na obyvatele v domácnosti je u nás za posledních deset let o 20 procent větší, než jaký je průměr v Evropské unii. Nejsme zvyklí s teplem hospodařit ideálně,“ říká náměstek ministra průmyslu René Neděla. Je to podle něj dáno hlavně tím, že Češi jsou zvyklí topit na 24 °C.

Chystá se tak změna topenářské vyhlášky či hygienických standardů pro byty, podniky i veřejné prostory. Zkrátí se zřejmě i topné období.

Ve vytápění je velký potenciál. Jen domácnosti u nás převážně na teplo spotřebují 27 procent plynu. Vůbec největší díl plynu jde do výrobní sféry, i tam ale podle odhadů Svazu průmyslu a dopravy padne 30 až 40 procent plynu na topení.

Domácnosti i firmy také houfně přecházejí z plynového topení na alternativy. V zemi se letos nainstaluje kolem 50 tisíc tepelných čerpadel, prudce stoupl zájem o kamna a kotle na dřevo a pelety. Omezuje se výroba elektřiny z plynu. Od začátku roku stojí paroplynová elektrárna Sokolovské uhelné ve Vřesové, Počerady skupiny ČEZ vyrobily letos zatím o dvě pětiny proudu méně než loni.

Omezení veřejných služeb jako v Německu u nás zatím nikdo nevyhlašuje, podle Macenauera to ale nemusí vadit. „Rozhodující období teprve přijde. Důležité bude připravit kampaň, která by se měla rozjet v posledním týdnu měsíce srpna a která by měla nenásilnou formou přesvědčit především maloodběratele, aby

dobrovolně omezili spotřebu. Argumentace by měla mířit na dobrovolný příspěvek každého z nás – čím více ušetříme, tím větší negativní dopad na Rusko,“ říká.

EGÚ doporučuje i motivační nástroje, jakým by mohla být třeba bonifikace snížení spotřeby u domácností nebo aukční systém na prokázané omezení spotřeby zemního plynu pro výrobní sféru.

Podniky: 175 miliard navíc

Na rozdíl od domácností či úřadů mají menší prostor pro úspory plynu výrobní firmy. „V průmyslu jde zhruba 60 až 70 procent spotřebovaného plynu na technologie. Jenomže nahradit ve výrobě plyn za půl roku je obtížné, ve sklářském průmyslu či některých dalších oborech prakticky nemožné,“ říká Jan Harnych, manažer Svazu průmyslu a dopravy pro energetiku. Přežití firem je pro společnost klíčové.

Mezi průmyslníky se šíří větší skepse než mezi řadovými občany. Byznysmeny nestraší ani tak obavy z nedostatku plynu, jako jeho rostoucí cena. Nové dodávky se sjednávají za současné extrémní ceny. A už dnes má řada firem potíže drahý plyn (a elektřinu, jejíž cena roste v závislosti na plynu) platit. Nárůst nákladů je obrovský.

„Náš velmi hrubý odhad je, že výrobní sféra letos za zemní plyn zaplatí ve srovnání s rokem 2020 nejméně o přibližně 60 miliard korun víc, za elektřinu nejméně o 250 miliard. Dále je tu teplo z centrálních rozvodů a ropná paliva... to všechno dohromady bude činit přibližně 175 miliard korun navíc,“ říká Macenauer.

Podle průzkumů Svazu průmyslu má rostoucí cena energií „fatální dopady“ na 15 až 20 procent členských firem. „Zatím k zavírání provozů nedochází, řada podniků ale počítá s tím, že bude muset kvůli drahým energiím buď skončit, nebo přesunout výrobu do zahraničí,“ říká Harnych. K nejohroženějším patří skláři, chemičky, výrobci stavebních hmot a hutě.

„Cena vstupů je brutální. Pozice domácích firem se zhoršuje už proto, že ceny oceli klesly v posledních měsících o třetinu. Výhled není dobrý, sledujeme ho s velkými obavami,“ dodává Daniel Urban z Ocelářské unie. Reagovat na hrozící nedostatek plynu či drahotu podle něj v oboru nelze, technologické změny by tu trvaly víc než rok, náhrada plynu v hutích je navíc spojena s výrazným zvýšením spotřeby elektřiny.

České ocelářské výrobce mohou snadno nahradit konkurenti z Indie, Ameriky nebo Číny. Tam všude jsou náklady na energie mnohem nižší. V lepší pozici jsou podle průmyslníků ale i jejich evropští konkurenti, protože je většinou drží jejich vlády.

Průmyslníci proto hlasitě volají po státní pomoci. „Žádali jsme něco jako byl covidový program Antivirus, při kterém stát částečně kompenzoval mzdy nuceně odstavených firem. Bohužel nic takového není na stole,“ říká místopředseda Svazu průmyslu Jan Rafaj. Vláda navíc podle něj měla už na jaře vypsát pro firmy dotace na investice do projektů na odchod od plynu, teď už se budou těžko stíhat.

Stát firmám zatím podobně jako domácnostem odpustil poplatky za obnovitelné zdroje a slibuje finanční podporu. S penězi ale šetří kvůli napjatému státnímu rozpočtu a obavě z podpory inflace.

Německá hrozba

Další riziko pro českou ekonomiku číhá v Německu. Dojde-li u sousedů k recesi kvůli plynu, srazí to český export a tedy i výrobu. Podle Macenaura je ale slušná šance, že Němci energetickou krizi v následujícím roce ustojí. I díky úsporným opatřením, která jdou napříč společnostmi.

Kromě úspor na teple či osvětlení Němci omezili v první půli roku o 14 procent výrobu elektřiny z plynu, o 17 procent posílili výrobu z uhlí. „V diskusi je další provoz tří jaderných bloků, které měly být odstaveny ke konci roku 2022. Roste pravděpodobnost, že k odstávce nedojde,“ říká Macenauer. „Očekáváme, že cenový a bezpečnostní

vývoj německou spotřebu ke konci roku omezí ještě víc, takže dominantně nepůjde o omezování spotřeby na úkor ekonomické produkce,“ doufá. Záleží ovšem i na tom, jak bude dlouhá či tuhá zima.

Hlavní energetickou hrozbou pro Česko tak v této chvíli není možný nedostatek plynu, ale vysoká cena energií. „I když přežijeme zimu bez brutálního omezování dodávek, bude to strašně drahá zima a bude mít vážné důsledky,“ říká Rafaj, který už na podzim čeká recesi.

Pro občany z toho vyplývá jasný závěr: nemá velký smysl diskutovat o tom, kdo za vysokou inflaci a energetickou krizi může, nakolik se na ní podepisuje politika současné české vlády, předchozího Babišova kabinetu, ruského prezidenta či bruselských vládců. Smysl dnes má jediný – šetřit. Jak energie, tak peníze.